

HÖGSKOLAN VÄST

Yrkesundervisningspraktiker - ett sociomateriellt perspektiv

SANDRA CARLSSON

AKADEMISK AVHANDLING

som med tillstånd av Forsknings- och utbildningsnämnden
vid Högskolan Väst, för avläggande av doktorsexamen i "Arbetsintegrerat lärande",
framläggs för offentlig granskning.

tisdagen den 27 maj 2025 klockan 13.00 i F314, Högskolan Väst

Opponent: Docent Nina Kilbrink, Karlstads universitet

Sammanfattning

Titel: Yrkesundervisningspraktiker – ett sociomateriellt perspektiv

Nyckelord: Yrkesundervisningspraktiker, digitalisering, yrkesutbildning, Sociomaterialitet, Känsla av sammanhang, Teknologiska ramar, Diskursiva manifestationer av motsättning

ISBN: 978-91-89969-21-6 (tryckt)

ISBN 978-91-89969-20-9 (elektronisk)

Yrkeslärare i svensk yrkesutbildning har den komplexa uppgiften att undervisa ungdomar i en föränderlig skola för ett arbetsliv i förändring. Arbetslivet genomgår snabb teknologisk utveckling vilket ibland betyder att nya arbetsmetoder och material introduceras. Också skolan förändras på olika sätt. Bland annat har de senaste åren inneburit att skolan digitaliseras. Skolans styrdokument anpassas för att hantera den digitala utvecklingen i skola och samhälle. Att skola och arbetsliv står inför förändring påverkar yrkeslärares förutsättningar i undervisningen. Avhandlingen utforskar därför undervisningsmaterial i yrkesundervisningspraktiker samt belyser hur yrkeslärare iscensätter yrkesundervisningen i och för ett digitaliserat arbetsliv. Specifikt handlar avhandlingen om utmaningar och möjligheter när digitaliserade yrkes- och undervisningspraktiker utvecklas och hur dessa hanteras och iscensätts av yrkeslärare.

Eftersom undervisningsmaterial i yrkesundervisningspraktiker är i fokus används sociomaterialitet som övergripande perspektiv i avhandlingen. Sociomaterialitet synliggör perspektiv på människa och material som beroende av och integrerade i varandra. I avhandlingens fem olika artiklar används dessutom andra praktiska analysverktyg för att belysa hur yrkeslärare använder, förstår och reflekterat kring undervisningsmaterial i sin undervisning.

Avhandlingen ger en inblick i yrkesutbildning i Sverige utifrån yrkeslärares förhållningssätt till undervisningsmaterial. Tidigare forskning relaterad till avhandlingen kommer från både forskning om arbetsintegrerat lärande (AIL) och yrkesdidaktik. Tidigare forskning som presenteras i avhandlingen utforskar yrkesundervisning med vissa typer av digital teknik, på specifika program eller samverkan mellan skola och arbetsliv. I avhandlingen utforskas hur skolbaserade sociomateriella yrkesundervisningspraktiker iscensätts i en tid då de rymmer en mängd olika, digitala och analoga, såväl yrkesrelevanta som generellt pedagogiska undervisningsmaterial. Utforskandet har huvudsakligen bedrivits med en etnografiskt inspirerad ansats. Genom att observera och delta i människors vardagliga praktiker möjliggörs förståelse för kontexter och människor och deras beteenden och hur de resonerar kring kulturella fenomen. I det här fallet har yrkeslärare följts via intervjuer och observationer på olika skolor och yrkesprogram med syftet att utveckla förståelse för det kulturella fenomenet yrkesundervisningspraktiker i en föränderlig tid.

I avhandlingen får vi följa undervisningen hos Peter, Rebecka och Anna och vi får möta nio andra yrkeslärare som deltar i intervjustudier. I fokus för observationer och intervjuer står yrkeslärares användning och förståelse av samt reflektioner kring undervisningsmaterial i en skolbaserad yrkesundervisning. Resultaten visar att digitaliserade yrkes- och undervisningspraktiker utgör en sociomateriell komplexitet vilket skapar både utmaningar och möjligheter och kräver hantering av yrkeslärare. Utmaningarna kan förstås som *störningar* i relation till föränderligt arbetsliv, föränderlig utbildningsinstitution och föränderliga elevbehov. Möjligheterna kan förstås som *stödjande* undervisningsmaterial i relation till ett arbetsliv men också till elevers olika behov. Avhandlingen visar att yrkeslärare försöker integrera yrkesspecifika undervisningsmaterial med generella pedagogiska och vardagliga undervisningsmaterial för att erbjuda känsla av sammanhang för eleverna. Ibland fungerar dessutom vardaglig teknik som mobiltelefonen och sociala medier som brygga till arbetslivet. I sina val av undervisningsmaterial navigerar yrkeslärare mellan den skolbaserade undervisningens förutsättningar och krav och arbetslivets förutsättningar och krav. I navigeringen fungerar undervisningsmaterial som rekvisita men lika viktiga är de mänskliga resurserna eftersom yrkeslärarna betonar mänsklig interaktion och månår om relationen med eleven. I avhandlingen föreslås ett sammanvävt och salutogent perspektiv för att beskriva hur yrkeslärare navigerar yrkesundervisningspraktiker.